

“El zapatisme és molt més **vigorós** que no diuen”

Al cap de set anys de l'aixecament armat dels zapatistes a Chiapas, Luis Javier Garrido, catedràtic de la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic (UNAM) i assessor de l'Exèrcit Zapatista d'Alliberament Nacional (EZLN), analitza els canvis que viu Mèxic amb el nou president, Vicente Fox, i la seva voluntat de dialogar amb els zapatistes.

Com llavors de les converses de San Andrés, Luis Javier Garrido fa d'assessor de l'Exèrcit Zapatista d'Alliberament Nacional (EZLN), en els diàlegs amb el govern. És catedràtic de dret constitucional de la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic (UNAM), fill de qui n'havia estat rector (i que per cert va obrir les portes universitàries a centenars de professors exiliats durant la guerra espanyola del 36-39) i un dels màxims especialistes en història del PRI. Les seves columnes al diari progressista *La Jornada* l'han convertit en un dels referents dels moviments estudiantins d'esquerres del seu país i en una de les autoritats intel·lectuals més reconegudes de la república mexicana.

—Ofereix gaires esperances de regeneració política la victòria presidencial de Vicente Fox, del dretà PAN?

—S'obre un nou escenari polític en què tot és per decidir. Ara com ara, els signes que hem anat veient, en aquests mesos de transició de l'un govern a l'altre, són d'un intent dels grups oligàrquics acostats a Fox de reconstituir els mateixos mecanismes de control polític que havia fet servir el PRI aquestes últimes dècades. Darrere un discurs d'una suposada transició democràtica s'expressa una nova forma d'autoritarisme, però molt més legitimat per la recent victòria a les urnes. La victòria del PAN el 2 de juliol de l'any passat no va ser pròpiament un triomf de Fox, va ser una victòria de la societat civil mexicana, que amb el seu vot posà fi a setanta-dos anys d'un sistema polític de partit d'estat que es basava en mecanis-

mes de dominació i en un control corporatiu i antidemocràtic de la societat.

—El va sorprendre la derrota del PRI?

—Va sorprendre per l'amplitud. Ens pensàvem que la capacitat manipulativa i de frau del PRI seria més gran; però la magnitud del vot de càstig al presidencialisme va ser tal que no van poder capgirar-ne els resultats.

—Què diferencia, en l'actualitat, el partit de Fox, el PAN, del PRI?

—Quant a programes i propostes polítiques, les diferències semblen mínimes, perquè el PAN s'havia limitat a exigir el canvi de règim sense proposar cap alternativa de govern i de relacions internacionals, i des que ocupa el govern vacil·la força en decisions importants. Però quant a formes de fer política —un dels grans problemes del presidencialisme priista— sí que deixa endevinar gestos menys antidemocràtics. Ara com ara el PAN ha demostrat que té una vida política interna molt més democràtica i àgil, quan el PRI continua essent un partit sense democràcia interna, amb unes dependències oligàrquiques evidents i amb unes estructures de poder viciades per decennis de govern. En el futur Fox haurà de demostrar que té alguna cosa més que la simple capacitat electoral populista que l'ha dut al poder. Mentrestant, el PRI passa una gravíssima crisi interna i viu un procés de deslegitimació política que li augura un futur molt difícil.

—Era imaginable el fracàs de la socialdemocràcia del PRD de Cuauhtémoc Cárdenas?

"El zapatisme es portador d'un nou discurs inconclus, basat justament en una interminable proposta de futur, de construir els somnis de demà per tenir-ne de nous demà passat."

**"En el futur,
el nou president
mexicà,
Vicente Fox,
haurà de
demostrar que
té alguna cosa
més que la
simple capacitat
electoral
populista
que l'ha dut
al poder."**

—La derrota de Cuauhtémoc Cárdenas era igulment presumible, però tampoc per tanta diferència. Se suposava que hi hauria un electorat cardenista més ample, però la manca de distanciament de les polítiques neoliberals del PRI i un evident vot útil antipriista l'han condemnat a aquesta derrota tan humiliant.

—Vostè diu que per a desmantellar el sistema presidencialista mexicà cal que s'hi impliqui la societat civil. És prou forta aquesta societat civil?

—Continua essent extremadament fràgil, molt manipulada i deteriorada per anys de silencis i repressió. S'han de retrobar les estructures socials que el sistema polític havia aconseguit de dreçar. El discurs de Fox prova de legitimar, en benefici propi, una complexíssima transició, dient que la democràcia ja s'ha assolit elegint-lo a ell. Però els engranatges governamentals són massa corromputs encara perquè puguem esperar que se'n dugui a terme la purificació amb la celeritat necessària. Cal, a més, que la societat civil sigui en aquesta nova

etapa més exigent amb el poder, que reclami una reciprocitat del govern. Els mexicans haurien d'abandonar l'acceptació tàcita de la submissió inevitable a un poder distanciat dels greus problemes socials que els afecten. Però és cert que, si més no en un pla formal, Fox recorre més a la societat civil.

—Com condiciona la política mexicana l'anomenat "neocolonialisme espanyol", ara capitanejat per empreses com Telefónica o Repsol?

—La nova classe econòmica mexicana, vinculada no solament a Espanya sinó sobretot als EUA, ha rellevat els latifundistes tradicionals en la tasca d'acorrallar la classe política i els moviments socials. I aquesta submissió dels governs a interessos transnacionals és cada vegada més descarada a tot el nostre subcontinent. Els capitals no tenen pàtria i cada vegada es preocupen menys de la situació social dels països en què actuen. En aquestes condicions que marquen tota l'Amèrica Llatina, és evident que les transnacionals espanyoles hi han tro-

bat l'espai ideal per a imposar-hi unes pretensions de rendibilitat màxima i d'exploració exagerada de recursos humans i naturals sense entrebancs legals i polítics.

—Quin paper hauria de tenir el neozapatisme en el procés reconstituent que vostè demana?

—El zapatisme ha estat absolutament fidel a les demandes socials i al que ells en diuen "manar obeint", al fet d'escollir la societat abans de prendre decisions. Això li ha atorgat un enorme suport social a molts estats de la República, i una legitimitat de coherència poc habitual a Mèxic. Els zapatistes presenten el valor afegit que no volen ser una organització política tradicional i això els situa en la posició de l'interlocutor i analista penetrant que coneix els problemes socials de primera mà i dialoga amb la societat, bo i defugint el suport al poder. No volen vèncer, sinó convèncer, i Mèxic necessita que la societat civil —en totes les formulacions i en tota la pluralitat— s'impliqui en la transició.

—Com fa variar el panorama l'obertura de la negociació a Chiapas?

—La represa del diàleg significa, tota sola i passi què passi d'ara endavant, un triomf de la societat civil. El govern ha d'entendre que els partits polítics no poden ser els únics agents de la transició democràtica del país, i sembla que comença a veure-ho.

—Li semblen innegociables aquests acords, doncs?

—Renegociar els acords de San Andrés entre govern i EZLN ens portaria a començar de zero. No és la sortida òptima i, ara, tampoc no sembla que el govern la tingui a l'agenda.

—Quin hauria de ser el pas següent de la negociació?

quinze anys amagat i treballant des de la selva, sis dels quals amb una imatge pública impressionant.

—És perillosa per al projecte neozapatista la mitificació del sots-comandant Marcos?

—La veu dels zapatistes ha trobat un excel·lent traductor en Marcos, que a més respecta la pluralitat del moviment i dóna veu als sense veu amb una temporalitat absoluta. La mitificació que se n'ha fet no és desitjada, sinó imposada per la manca de referents internacionals.

—Com interpreta que el neozapatisme s'anticipés tant a les demandes del moviment antiglobalització?

—L'esfondrament del socialisme obria un nou escenari global en què havien de prevaler les apostes polítiques i organitzatives de la societat al marge dels partits polítics, que tant havien defraudat les esquerres. El zapatisme és portador d'un nou discurs inconclòs, basat justament en una interminable proposta de futur, de construir els somnis de demà per tenir-ne de nous demà passat.

—L'altre grup guerriller mexicà, l'EPR, sembla que resti al marge de la negociació...

—Romanen molt obscurs, tothom espera que abans de gaires mesos aclareixin una part de les seves demandes i el paper que volen fer.

—Hi ha antizapatistes que al·leguen que Marcos i la comandància manipulen les bases indígenes del moviment.

—La campanya és clarament imposada: proven de personalitzar un gran moviment social, però hi han fracassat, perquè les bases indígenes de suport a l'EZLN no han deixat d'augmentar a tot el país i els municipis autònoms indígenes que es governen tots sols al marge de les administracions públiques cada dia són més. El zapatisme és molt més vigorós que no diuen, expressa amb transparència la veu de les comunitats, i totes les apostes per les quals opten han d'obtenir abans el necessari vist-i-plau dels sistemes assemblearis propis.

"La mitificació que se n'ha fet del subcomandant Marcos no és desitjada, sinó imposada per la manca de referents internacionals."

—Hi ha possibilitats que fructifiqui el diàleg entre EZLN i govern?

—Les possibilitats de fer-lo fracassar són, majoritàriament, en mans del govern. L'EZLN va deixar molt clares les condicions de partida i Fox sembla que les hagi acceptades, però és evident que les pressions que sorgiran de totes bandes per fer trontollar tota negociació l'afectaran més a ell que no pas als zapatistes.

—Ofereix garanties la proposició pública de Vicente Fox d'elevat al Congrés els Acords de San Andrés?

—Juntament amb la desmilitarització de Chiapas és un pas indispensable per a resoldre el conflicte. També hi ha el perill, del qual ja han alertat les organitzacions indigenistes, que el congrés mexicà pretengui fer-hi petits reajustaments que limitarien les possibilitats d'èxit de les negociacions.

—Els acords han de superar les vocacions de les dues cambres mexicanes. Després s'haurien d'obrir les altres meses de negociació establertes el 1996: la de Democràcia, Pau i Justícia i la de Societat i Pobresa. El procés es preveu llarg i complex, caldrà molta voluntat de diàleg i també una clara aposta per transformar el règim polític.

—Podria perdurar gaire un l'Exèrcit Zapatista d'Alliberament Nacional confinat a les muntanyes de Lacandona?

—Però és que el zapatisme és molt més que l'EZLN! És una formació política d'àmbit nacional, i és evident que cada vegada serà més gran. De fet, el discurs zapatista ha traspassat les fronteres del nostre país i ha estat molt present en les protestes del moviment antiglobalització. Si parlem estrictament de l'EZLN, ha aguantat